

Un muzeu într-o bibliotecă: Batthyaneum

UN ARTICOL DE VIRGIL ȘTEFAN NIȚULESCU

Cultura politica | Niciun comentariu » | NR. 524 din 12-July-2015

Născut acum 274 de ani, la 30 iunie 1741, la Güssing, în Austria, Ignác (pe numele său latinizat Ignatius Saletius, conte de Batthyàn) a urmat Seminarul și a studiat la Universitatea Iezuită din Graz. Apoi, în 1763, a devenit doctorand chiar la Roma, la Colegiul San Appolinare. În ultimul an de studii doctorale a fost hirotonisit ca preot. Avea, la vremea aceea, deja câteva cărțuții scrise și, când a părăsit orașul Papilor, în 1766, deținea o impozantă bibliotecă, numărând cam 3.000 de volume. S-a mutat la Eger, sub protecția contelui Esterházy Károly, lucrând cu osârdie ca teolog, dar citind orice lucrare științifică îi cădea în mână. Atunci când, în august 1780, a devenit episcop, contele Ignác Batthyány era deja un intelectual matur, o adevărată figură a Luminilor. Un an mai târziu a fost oficial instalat ca episcop de Transilvania, cu scaunul episcopal la Alba Iulia. S-a aflat în funcție până la moartea sa timpurie la 17 noiembrie 1798, fiind înhumat în cripta catedralei catolice din cetate.

Fiind un catolic dedicat credinței sale, Ignatius a fost foarte bine apreciat, cu deosebire la Roma. Dar el a rămas cunoscut mai ales pentru ceea ce a făcut pe tărâmul cunoașterii. S-a implicat, de exemplu, în îmbunătățirea sistemului catolic de învățământ, sprijinind inițiativele împărătesei Maria Theresia. Pe de altă parte, în calitate de episcop a fost al doilea om, ca importanță, după guvernatorul Marelui Principat al Transilvaniei, ținându-i locul acestuia la nevoie. Astfel, în momentul numirii sale ca episcop, Ignatius a ajuns practic mâna dreaptă a lui Samuel Brukenthal, aflat în cel de al doilea mandat al său de guvernator, după care i-a stat alături urmașului său, Gheorghe Bánffy al II-lea.

Când a ajuns la Alba Iulia, călugării trinitarieni se aflau încă în oraș, într-o mănăstire zidită între anii 1719-1738. În anul declanșării răscoalei conduse de Horea, mănăstirea a fost desființată, pentru a fi transformată în spital militar. În 1792, însă, contele Batthyány achiziționează clădirea pentru a o transforma în sediu al propriei sale fundații. La acea vreme biblioteca episcopului aduna 18.000 de cărți, inclusiv incunabule și manuscrise. Între incunabulele cele mai prețioase sunt Summa de casibus conscientiae de Astesanus de Ast (1466), Historiae Romanae Decades de Titus Livius (1469) și Opera lui Homer (1488). Există acolo și tipărituri foarte prețioase, precum De Sacramentis a lui Nicolaus Olahus, ieșită de sub teasc în 1561, precum și Palia de la Orăștie, tipărită în 1582. Dar perla coroanei este o parte din superbul manuscris

carolingian Codex Aureus, mai exact evangheliile sinoptice după Matei și Marcu. La moartea sa episcopul a donat Biblioteca, precum și Observatorul astronomic, cu clădirile și terenurile aferente, Marelui Principat al Transilvaniei și Bisericii, punând condiția ca ele să rămână de interes public.

După Unirea din 1918, Observatorul și Biblioteca au rămas în grija Episcopiei catolice. În 1949, însă, Biblioteca a fost confiscată și atribuită, prin sentință judecătorească, mai întâi orașului, devenind apoi, în 1961, filială a Bibliotecii Centrale de Stat (actuala Bibliotecă Națională a României).

Sub conducerea lui Iacob Mârza și acum a Doinei Hendre Biro, colecția fantastică a Bibliotecii a fost bine pusă în valoare, la aceasta adăugându-se recent și un muzeu, ce reunește o parte din colecțiile istorice ale contelui, precum și descoperirile arheologice făcute pe teritoriul fostei mănăstiri trinitariene.

Anul 1998 a adus însă o schimbare pentru liniștea Bibliotecii. Prin Ordonanța de urgență nr. 13, privind restituirea unor bunuri imobile care au aparținut comunităților minorităților naționale din România, s-a înființat o Comisie specială de restituire, care a analizat solicitările depuse. Una dintre ele a privit și donația contelui Batthyány. Curtea de Apel de la Alba Iulia a decis restituirea Bibliotecii și Observatorului către Arhidieceza catolică din Alba Iulia, dar punerea în posesie nu a fost efectuată, motiv pentru care Biserica a atacat România la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. La 25 septembrie 2012, Curtea a decis împotriva României, obligând Statul Român să plătească cheltuieli de judecată către Arhidieceză, 1.500 de euro, dar și către cei doi avocați ai acesteia, Monica Macovei (3.250 de euro) și Dan Mihai (5.250 de euro). De aici încep problemele – care m-au și determinat să deschid discuția în paginile Culturii. Am să încep cu aplicarea prevederilor Ordonanței. Fără îndoială, principiul de la care aceasta a pornit a fost unul corect. Ordonanța nu vorbește, însă, despre culte, ci despre minorități naționale. Or, solicitarea de restituire s-a făcut în numele Bisericii Romano-Catolice. Nu vreau să judec aici îndreptățirea deciziei Curții de Apel din Alba Iulia, pentru că nu am avut acces la dosarul de judecată. Constatăm, însă, că luminatul episcop Batthyány a donat averea sa deopotrivă Statului și Bisericii. După mintea mea, moștenitorul de drept al Marelui Principat al Transilvaniei este astăzi Statul Român. Nu văd de ce doar Biserica ar fi îndreptățită să primească Biblioteca și Observatorul. Cred și acum că ar fi fost corect ca Biserica și Statul să fie co-proprietari ai moștenirii episcopului, recunoscând, bineînțeles, că în 1949, statul comunist a comis o nedreptate, confiscând-o. Decizia instanței a rămas însă definitivă, fie că era dreaptă sau nu. Mai mult, lucrurile nu sunt foarte clare nici în ceea ce privește bunurile mobile din clădirea Bibliotecii. Evident, clădirea, în sine, este monument istoric, iar biblioteca păstrează mobilierul realizat acum mai bine de două secole. Ar fi păcat ca extrem de valoroasa colecție de manuscrise și tipărituri să fie scoasă din clădire.

Din păcate, spiritele publice s-au inflammat recent dintr-o cu totul altă cauză: aceea privitoare la decizia Curții Europene din 2012. Cu toate că Dan Mihai este un avocat cunoscut în întreaga Românie pentru activitatea sa în domeniul respectării drepturilor omului, persoana atacată public a fost doar Monica Macovei, pentru că, spre deosebire de Dan Mihai, ea este și politician. Ceea ce a deranjat, de fapt, a fost așadar implicarea unui politician român într-o cauză în care România a fost condamnată la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Nu am să judec eu moralitatea demersului eurodeputatei Monica Macovei. Pe de altă parte, în vâltoarea argumentelor s-au spus tot felul de tâmpenii, ca de exemplu aceea că Biblioteca ar urma să fie cedată... Ungariei (?!). Cineva a afirmat chiar că Ceaușescu ar fi garantat un împrumut extern al României cu celebrul Codex Aureus! Lăsând la o parte faptul că nu știu dacă dictatorul ar fi auzit, vreodată, de prețiosul manuscris medieval, nu există nici o dovadă scrisă că lucrurile ar fi stat așa.

În momentul de față, punerea în posesie a clădirii în folosul Bisericii nu s-a efectuat încă. Problema reală, așa cum am spus, este legată mai ales de soarta colecției, decât de cea a monumentului, deși în realitate cele două aspecte nu pot fi despărțite, nici patrimonial, nici moral.

Nu știu cum se va soluționa problema. Poate că n-ar strica nici o rundă de dialog între părți. Cert este că, deocamdată, colecția și mobilierul Bibliotecii Batthyaneum au nevoie de constantă îngrijire și administrare. Biblioteca Națională a României nu dispune, din păcate, de fondurile necesare și de personalul de care ar avea nevoie pentru ca totul să fie readus în stare perfectă, în pofida eforturilor uriașe pe care specialiștii Bibliotecii le fac. Poate că ar fi nevoie de o finanțare specială, din partea Guvernului României; și poate că Biserica Romano-Catolică, dacă tot este atât de interesată să administreze, din nou, averea impresionantă lăsată moștenire de episcopul Batthyány, ar dovedi mai multă înțelegere pentru soarta unui patrimoniu care, indiferent de cine ar fi administrat, este și va rămâne pe teritoriul României. Până când se vor lămurii lucrurile, să ne bucurăm de faptul că avem un patrimoniu atât de bogat și de divers și să ne preocupăm de mai buna sa cunoaștere, spre folosul tuturor cetățenilor României!

<http://revistacultura.ro/nou/2015/07/un-muzeu-intr-o-biblioteca-batthyaneum/>